

Programmi koostaja ja vastutaja	Võrdsuspoliitika osakond Sotsiaalala asekancler
Programmi eelnõu valmimise aeg	01.10.2021
Vormi sisu kasutamise selgitus	Vorm on abiks riigi eelarvestrateegia (RES) protsessi sisendina koostatava programmi dokumendi eelnõu koostamiseks. Programmi eelnõu kohandatakse RES-ist ja RE-st lähtuvalt. Programmi kinnitavad sotsiaalkaitseminister ning tervise- ja tööminister käskkirjaga.
Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2016–2023 ¹
Programmi nimi	Soolise võrdõiguslikkuse programm (HE04)
Programmi eesmärk	Naistel ja meestel on kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus
Elluviimise periood	2022–2025
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei (SVVK), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK)

Sissejuhatus

Soolise võrdõiguslikkuse programm on üks sotsiaalkaitse ja tööhõive tulemusvaldkondi ühendava heaolu arengukava 2016–2023 eesmärkide saavutamiseks seotud programmidest, mis panustab otseselt arengukava neljanda alaeesmärgi saavutamisse.

Sooline võrdõiguslikkus tähendab meeste ja naiste võrdseid õigusi, kohustusi, võimalusi ja vastutust kõigis ühiskonnaelu valdkondades. Ühtlasi on see hüve, mis võimaldab meestel ja naistel teostada end võrdselt haridusel, tööl, pere- ja isiklikus elus ning teistel elualadel. Sooline võrdõiguslikkus näitab riigi heaolu taset nii majanduslikus kui sotsiaalses mõttes. Sooliselt kihistunud ühiskond, kus võim ja ressursid jagunevad kahe kõige suurema sotsiaalse grupi vahel ebavõrdselt ning eri eluvaldkondades väärtustatakse naisi ja mehi erinevalt, on takistuseks nii inimeste põhiõiguste realiseerimisele kui ka ühiskonna jätkusuutlikkusele. Sooline ebavõrdsus ja kihistumine takistavad elanike elukvaliteedi paranemist, majandusliku ja sotsiaalse heaolu suurenemist ja sotsiaalset sidusust.

Soolise võrdõiguslikkuse edendamine eeldab paralleelselt kahe teineteist täiendava strateegilise lähenemisviisi – otseselt soolise ebavõrdsuse probleemide lahendamisele suunatud erimeetmete rakendamine ning soolõime, st soolise aspekti arvestamine iga valdkonna poliitikas – kasutamist.

Käesoleva programmi raames keskendutakse **soolise võrdõiguslikkuse edendamise erimeetmetele**, mis hõlmavad muu hulgas ka soolõime rakendamist toetavaid tegevusi. Soolise ebavõrdsuse vähendamiseks, selle taastekke tõkestamiseks ja soolise võrdsuse saavutamiseks kõigis ühiskonnaelu valdkondades keskendutakse: 1) soolist ebavõrdsust põhjustavate sooliste stereotüüpide ja nende negatiivse mõju vähendamisele, 2) soolise segregatsiooni vähendamisele hariduses ja tööturul, 3) naiste ja meeste majandusliku sõltumatuse toetamisele, sh soolise palgalõhe vähendamisele, 4) soolise tasakaalu saavutamisele eri otsustustasanditel, 5) õiguste kaitse tõhustamisele ning 6) soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks, sh soolõimeks vajaliku institutsionaalse võimekuse toetamisele.

¹ Heaolu arengukava 2016–2023 <http://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023>

Heaolu arengukava 2016–2023

Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu

Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus

Alaeesmärk 1: Töäjõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist	Alaeesmärk 2: Inimeste majanduslik toimetulek on aktiveeriva, adekvaatse ja jätkusuutliku sotsiaalkaitse toel paranenud	Alaeesmärk 3: Inimeste võimalused iseseisvalt toime tulla, kogukonnas elada ning ühiskonnaelus osaleda on tänu efektiivsele õiguskaitsele ja kvaliteetsele kõrvalabile paranenud	Alaeesmärk 4: Naistel ja meestel on võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus kõigis ühiskonnaelu valdkondades
---	--	---	---

Tabelis on kajastatud heaolu arengukava 2016–2023 neli alaeesmärki. Soolise võrdõiguslikkuse programm katab rohelisena märgitud alaeesmärki.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk: naistel ja meestel on kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus.

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025
Matemaatika, teaduse ja tehnoloogia eriala lõpetanud naiste arv tuhande 20–29-aastase naise kohta² <i>Allikas: Statistikaamet</i>	15,2 (2019/2020. a)	14,5	14,8	15,1	15,1
Nende elanike osakaal, kes peavad soolist palgalõhet pigem suureks või väga suureks probleemiks, %³ <i>Allikas: Soolise võrdõiguslikkuse monitoring</i>	64% (2016. a)	-	-	-	-
Soolise võrdõiguslikkuse indeks⁴ <i>Allikas: Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE)</i>	60,7 (2020. a ⁵)	-	63,3	-	-

² Mõõdik võrdleb vaadeldud õppeaastal riiklikes või eraõppeasutustes kolmanda taseme hariduse omandanud naiste ehk kõrghariduse esimese ja järgmiste astmete (ISCED 2011 tasemed 6–8) õppekava täitnud naiste arvu vastavas vanuses naiste aastakeskmise rahvastiku andmetega

³ Mõõdik näitab palgalõhe temaatikast teadlike inimeste hoiakuid soolise palgalõhe tähtsustamisel.

⁴ Mõõdik näitab üldist soolise võrdsuse taset ühiskonnas. Soolise võrdõiguslikkuse indeks mõõdab sugude võrdsust järgmistes valdkondades: töö, raha, teadmised, aeg, võim ja tervis.

⁵ Tegemist on 2020. aastal avaldatud soolise võrdõiguslikkuse indeksi näitajaga, mis põhineb valdavalt 2018. aasta andmetel.

Olukorra lühianalüüs

Stereotüüpsed arusaamad naiste ja meeste rollist ühiskonnas ning ajaloolis-kultuuriliselt väljakujunenud soosüsteem mõjutavad inimeste valikuid ning soodustavad naiste ja meeste sotsiaalset ja majanduslikku ebavõrdsust, sh soolist segregatsiooni haridus- ja tööalastes valikutes, palgalõhet, tasustamata kodutööde ja hoolduskoormuse ebavõrdset jaotust, soolist vägivalda, samuti mõjutavad tervisekäitumist, tervist ja eluiga. Inimese identiteet, väärtused, töökspidamised, hoiakud ja arusaamad ühiskonna sotsiaalsest toimimisest, sh soorollidest, kujunevad välja hariduse ja kasvatuse käigus. Seetõttu on soolist ebavõrdsust süvendavate sooliste stereotüüpide taastootmisel ja levitamisel, kuid ka leviku tõkestamisel võtmeroll haridusel ja meedial.

On tehtud mitmeid uuringuid **soolist võrdõiguslikkust puudutavate hoiakute ja teadmiste väljaselgitamiseks õpetajate, üliõpilaste ja koolilaste seas** ning nimetatud uuringute tulemusi on kasutatud tegevõpetajatele, õppejõududele, üliõpilastele, kooliõpilastele ja lapsevanematele suunatud tegevusteks, sh koolituste ja õppematerjalide väljatöötamiseks. Tagasiside nendele tegevustele on olnud positiivne ning näidanud, et üldiselt on olemas tahe soolist võrdõiguslikkust edendada, aga teadmisi, kuidas seda teha, on vähe. Heaolu arengukava näeb ette soolise võrdõiguslikkuse põhimõtte ja sellekohaste teadmiste loimimise kõigi tasandite õppekavadesse ja -materjalidesse, samuti haridustöötajate soolise võrdõiguslikkuse alase teadlikkuse suurendamist.

Aegunud soolised stereotüübid mõjutavad pahatihti noorte naiste ja meeste haridusvalikuid. Näiteks, naised õpivad rohkem sotsiaal- ja humanitaarerialasid ning mehed info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) erialasid. Majanduse, tehnika ja tööturu arengut silmas pidades on selge, et taolised väga erinevad valikud toovad jätkuvalt ka tulevikus kaasa erinevuse naiste ja meeste tööalastes võimalustes. Eesmärgiga vähendada segregatsiooni on varem korraldatud nn karjäärpäevi, kus poistele ja tüdrukutele tutvustati nende soole pigem ebatraditsioonilisi erialasid. Läbi on viidud rakenduslik uuring, mille raames piloteeriti sekkumisi, mis suunaksid tüdrukuid valima õppimiseks ja töötamiseks IKT (info- ja kommunikatsioonitehnoloogia) valdkonda.

Sooline ebavõrdsus tööturul avaldub nii naiste ja meeste erinevates hõivenäitajates ja töötasus kui ka kohati väga erinevas hõivatuses tegevus- ja ametialati, mis peegeldab segregatsiooni haridusvalikutes.

Meestega võrreldes on naiste tööhõive määr Eestis madalam. Naiste tööhõive määr oli 2020. aastal 75,7%, samas kui meeste oma oli 81,5%. Sooline hõivelõhe ehk erinevus naiste ja meeste hõivenäitajates on suurim väikelastega vanemate seas. Alla 3-aastase lapsega naiste tööhõive määr oli 2020. aastal 31,8%, taoliste meeste tööhõive määr 91,8%.

Naised on ülekaalus tegevusaladel, mis on ühiskonna toimimiseks küll olulised, kuid mis ei ole väga kõrgelt väärtustatud (sh tasustatud), nt sotsiaal- ja haridusvaldkonnas. Samas õpivad ja töötavad mehed rohkem suure kasvupotentsiaaliga ja paremini tasustatud valdkondades, nt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alad. Naised ja mehed töötavad ka erinevatel ametikohtadel. 2019. aasta andmeid arvestades peaks üle kolmandiku mehi või naisi vahetama ametikohta ja tegevusala selleks, et taoline tööturu sooline segregatsioon kaoks. Kuigi ametialapõhine sooline segregatsioon on viimase kümnendi jooksul mõnevõrra vähenenud, oli see 2020. aastal jätkuvalt 34,2%. Juhtivtöötajate seas on mehi endiselt märkimisväärselt rohkem kui naisi – 63,4% 2020. aasta andmetel. Tegevusalapõhine sooline segregatsioon pole võrreldes kümne aasta taguse ajaga muutunud, ulatudes 2020. aastal 36,4%-ni. **Naiste palgad on Eestis meestega võrreldes keskmiselt oluliselt madalamad.** Statistikaameti andmetel oli sooline palgalõhe Eestis 2019. aastal 17,1% ja 2020. aastal 15,6%. Vaatamata jätkuvale vähenemistendentsile on sooline

palgalõhe Eestis endiselt oluliselt suurem kui teistes Euroopa Liidu liikmesriikides, olles Eurostati 2019. aasta esialgsetel andmetel 21,7%⁶.

Sooline ebavõrdsus tööturul ja -elus süvendab naiste ja meeste ebavõrdsust ka teistes eluvaldkondades. Kui palgalõhe iseloomustab soolist ebavõrdsust praeguse hetke seisuga, siis varade lõhe kajastab pikema aja jooksul tekkinud ebavõrdsust. 2019. aastal avaldatud uurimistööst selgus, et Eesti meestel on vara keskmiselt 45% rohkem kui naistel. Kui keskmine varade lõhe tuleneb suurest varade ebavõrdsusest kõige rikkamate meeste ja naiste seas, siis abielus paaride seas on sooline varade lõhe peaaegu kogu jaotuse ulatuses tugevalt meeste kasuks⁷.

Soolist ebavõrdsust ühiskonnas peegeldab ka otsustustasand, näiteks naiste ja meeste ebavõrdne esindatus poliitikas ning muudel avaliku ja erasektori otsustustasanditel. 2021. aasta märtsi kuu seisuga oli Riigikogu liikmete seas 75 meest ja 26 naist. Vabariigi Valitsuse 51. koosseisus on koos peaministriga 8 meest ja 7 naist, mis on läbi ajaloo kõige kõrgema naiste osakaaluga valitsus.

Naiste ja meeste võrdse kohtlemise põhimõttega seotud õiguslik kaitse ei ole Eestis siiani olnud piisavalt tõhus. **Soolise võrdõiguslikkuse seaduse jõustumine 2004. aastal oli oluline edasimineku, et tagada Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenev naiste ja meeste võrdne kohtlemine, kuid on jäänud praktikas poolikuks.** Eri valdkondade institutsioonidel on piiratud arusaam soolisest ebavõrdsusest, selle põhjustest ja tagajärgedest ning oma rollist ja kohustustest soolise võrdõiguslikkuse edendamisel. Praxis 2015. aastal tööandjate seas tehtud uuring näitas, et tööandjad ei ole sageli teadlikud neile soolise võrdõiguslikkuse seadusest tulenevatest kohustustest või ei pea nende täitmist alati oluliseks.⁸ Sellest lähtuvalt näeb heaolu arengukava ette meetmeid, mis on seotud tööandjate teadlikkuse suurendamisega ja seaduse rakendamise tõhustamisega.

Riigi kui terviku suutlikkus soolise ebavõrdsuse vähendamiseks nii ministeeriumide kui kohalike omavalitsuste tasandil süsteemselt ja tulemuslikult tegeleda on vähene ja ebaühtlane – **puudub ühtne soolõime rakendamise süsteem ja tõhus kontrollimehhanism** soolise võrdõiguslikkuse edendamise nõuete täitmise ning soolise mõju hindamise kvaliteedi üle. Heaolu arengukava näeb ette meetmed sootundliku ja teadmispõhise poliitika kujundamise ja rakendamise toetamiseks kõigis valdkondades.

Olulisemad töös olevad tegevused

- Soolise palgalõhe vähendamiseks soodustatakse läbipaistvate ning objektiivsetel kriteeriumidel põhinevate töö hindamise ja palgasüsteemide kasutuselevõttu. RITA programmi toetusel viiakse lõpule laiapõhjaline soolise palgalõhe uuring, mille raames valmib tööriista prototüüp, mille eesmärk on pakkuda tööandjatele kasutajasõbralikku ja registriandmetel põhinevat võimalust saada infot oma organisatsiooni soolise palgalõhe ja selle võimalike põhjuste ning vähendamise võimaluste kohta.

⁶ Statistikaameti ja Eurostati meetodid soolise palgalõhe arvutamisel erinevad. Meeste ja naiste palgalõhes, mida avaldab Eurostat, ei ole arvestatud alla kümne töötajaga ettevõtete ja asutuste näitajaid, samuti põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi ning avaliku halduse ja riigikaitse tegevusalade palgatöötajate töötasusid. Samas võimaldavad Eurostati andmed võrrelda Eesti olukorda teiste ELi liikmesriikidega.

⁷ Eesti Panga Toimetised 4/2019 „Millega selgitada naiste ja meeste varalist ebavõrdsust? Administratiivandmetel põhinev analüüs“ <https://www.eestipank.ee/publikatsioon/toimetised/2019/42019-jaanika-merikull-merike-kukk-tairi-room-millega-selgitada-naiste-ja-meeste-varalist>

⁸ Uuring „Soolise võrdõiguslikkuse seaduse rakendamine Eesti tööandjate seas“ <http://www.praxis.ee/tood/vordõiguslikkuse-seaduse-rakendamine/>

- Stereotüüpsete hoiakute ja segregatsiooni vähendamiseks tehakse osaliselt RITA programmist toetatav rakenduslik uuring, mille käigus töötatakse välja ja testitakse nügimise põhimõttel soolise võrdõiguslikkuse edendamist toetavad sekkumised tööandjatele ning noorte valikuid mõjutavatele ja toetavatele haridustöötajatele.
- Eraldi pööratakse tähelepanu soolist võrdõiguslikkust puudutava teadlikkuse ning soolise võrdõiguslikkuse edendamise valmiduse suurendamisele noorte ja kohaliku omavalitsuse poliitikakujundajate ning otsustajate seas.
- Viiakse ellu tegevusi, et toetada soopõhise statistika ja andmete kättesaadavust kõigi ministeeriumide vastutusvaldkondades ja avaldatakse kuuenda soolise võrdõiguslikkuse monitooringu tulemused. Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) finantsmehhanismide programmi „Kohalik areng ja vaesuse vähendamine“ raames arendatakse välja soolise võrdõiguslikkuse virtuaalne kompetentsikeskus (võrdsuskeskus), mis ühendab endas soolise võrdõiguslikkuse alast statistikat, uuringuid, koolitusmaterjale jm. Soodustatakse ja toetatakse Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika (ÜKP) fondidest rahastatavate tegevuste puhul soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise, sh ligipääsetavuse, põhimõtete arvestamist meetmete väljatöötamisel, rakendamisel, seires ja hindamisel.

Meede 1.1. Meeste ja naiste võrdse majandusliku sõltumatuse toetamine ning soolise tasakaalu suurendamine kõigil otsustus- ja juhtimistasanditel

Meetme eesmärk: Naiste ja meeste sotsiaalse ja majandusliku ebavõrdsuse vähendamine, sh haridusvalikute ja tööturu soolise segregatsiooni, soolise palgalõhe ning tasustamata kodutööde ja hoolduskoormuse sooliselt ebavõrdse jaotuse vähendamise kaudu.

Möödik	Algtaase	Sihttaase 2022	Sihttaase 2023	Sihttaase 2024	Sihttaase 2025
Soolise võrdõiguslikkuse indeksi alavaldkond „raha“⁹ <i>Allikas: Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE)</i>	70,0 (2020. a ¹⁰)	-	68,3	-	-
Soolise võrdõiguslikkuse indeksi alavaldkond „töö“¹¹ <i>Allikas: Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE)</i>	72,1 (2020 a ¹²)	-	73,9	-	-
Soolise võrdõiguslikkuse indeksi alavaldkond „võim“¹³ <i>Allikas: Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE)</i>	36,1 (2020. a ¹⁴)	-	40,8	-	-

⁹ Raha alavaldkonnaga hinnatakse soolist ebavõrdsust rahaliste vahendite jaotumisel ning naiste ja meeste majanduslikku olukorda. Soolisi erinevusi mõõdetakse sissetulekute ja vaesusriski kaudu.

¹⁰ Tegemist on 2020. aastal avaldatud soolise võrdõiguslikkuse indeksi näitajaga, mis põhineb valdavalt 2018. aasta andmetel.

¹¹ Töö alavaldkonnaga hinnatakse naiste ja meeste võrdsust juurdepääsu tööturule ning sobivatele töötingimustele. Soolisi erinevusi mõõdetakse tööturul osalemise, tööelu kestuse, tegevusalade valiku, tööaja paindlikkuse, tööalasele koolitusele juurdepääsu ning töötervishoiuga seotud riskide kaudu.

¹² Tegemist on 2020. aastal avaldatud soolise võrdõiguslikkuse indeksi näitajaga, mis põhineb valdavalt 2018. aasta andmetel.

¹³ Võimu alavaldkonnaga hinnatakse naiste ja meeste esindatust poliitilistel ja majanduslikel võimupositsioonidel. Seda mõõdetakse meeste ja naiste esindatuse kaudu valitsuses, parlamendis, kohalikus omavalitsuses, äriühingu nõukogus ja juhatuses ning keskpanga otsustuskogus.

¹⁴ Tegemist on 2020. aastal avaldatud soolise võrdõiguslikkuse indeksi näitajaga, mis põhineb valdavalt 2018. aasta andmetel.

Tegevus 1.1.1. Soolise võrdõiguslikkuse valdkonna arendamine

Tegevuse eesmärk: Soolise võrdsuse edendamine ja selle toetamine tagamaks naistele ja meestele kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutuse.

Oodatav tulemus

Sooline võrdõiguslikkus tähendab meeste ja naiste võrdsed õigusi, kohustusi, võimalusi ja vastutust kõigis ühiskonnaelu valdkondades. Soolise võrdõiguslikkuse poliitika eesmärk on toetada inimkapitali arengut ning majanduse, konkurentsivõime ja heaolu kasvu Eestis, kasutades ühiskonna arengu huvides võrdselt meeste ja naiste teadmisi, oskusi ja võimeid ning suurendades soolist võrdsust.

Soolise võrdõiguslikkuse edendamine eeldab paralleelselt kahe teineteist täiendava strateegilise lähenemisviisi – otseselt soolise ebavõrdsuse probleemide lahendamisele suunatud erimeetmete rakendamine ning soolõime, st soolise aspekti arvestamine iga valdkonna poliitikas – kasutamist. Soolise võrdõiguslikkuse edendamise kohustus on kõigil riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustel, haridus- ja teadusinstitutionidel ning tööandjatel. Samas on ühiskonnas soolise võrdsuse saavutamise eelduseks ka laiem ühiskondlik arusaamine ja pühendumus soolise võrdõiguslikkuse põhimõtetele ning nende üleüldine väärtustamine. Soolise võrdõiguslikkuse poliitika kujundamise eest vastutab Sotsiaalministeerium.

Möödik		Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025
Soolise võrdõiguslikkuse poliitika on kujundatud ja elluviimine korraldatud <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>		jah	jah	jah	jah	jah
Nende naiste ja meeste osakaal, kelle arvates mees peaks olema pere peamine toitja, naine peamine koduste tööde eest vastutaja, %¹⁵ <i>Allikas: Soolise võrdõiguslikkuse monitooring</i>	mees pere peamine toitja	-	-	-	-	-
	naine peamine koduste tööde eest vastutaja	-	-	-	-	-
Nende 15–19-aastaste naiste ja meeste osakaal, kelle arvates mehed saavad hooldamisega seotud töökohtadel sama hästi hakkama kui naised ning naised saavad tehnilisi oskusi nõudvatel töökohtadel sama hästi hakkama kui mehed, %¹⁶ <i>Allikas: Soolise võrdõiguslikkuse monitooring</i>	mehed saavad hooldamisega seotud töökohtadel sama hästi hakkama kui naised	-	-	-	-	-
	naised saavad tehnilisi oskusi nõudvatel töökohtadel sama hästi hakkama kui mehed	-	-	-	-	-

59 Soolise võrdõiguslikkuse valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine (SoM)

Perioodil 2022–2025 viiakse ellu teavitus- ja analüüsitegevusi eesmärgiga suurendada teadlikkust soolisest palgalõhest, selle põhjustest ja mõjudest. Soodustatakse läbipaistvate ning objektiivsetel kriteeriumidel põhinevate töö hindamise ja palgasüsteemide kasutuselevõttu. Korraldatakse teavitustegevusi tööandjate soolise võrdõiguslikkuse edendamise teadlikkuse suurendamiseks.

¹⁵ Näitab naiste ja meeste igapäevaeluga seotud soostereotüüpide levikut ning nende muutust ühiskonnas.

¹⁶ Näitab noorte soostereotüüpeid hoiakuid meeste ja naiste tööde kohta ning nende hoiakute muutust ühiskonnas.

RITA programmi tegevuse 1 (valdkondliku teadus- ja arendustegevuse toetamine, toetab Euroopa Regionaalarengu Fond) viiakse lõpule laiapõhjaline uuring, mille eesmärk on vähendada soolise palgalõhe selgitamata osa ning mille raames töötatakse välja tööriista prototüüp, mille eesmärk on pakkuda tööandjatele kasutajasõbralikku ja registriandmetel põhinevat võimalust saada infot oma organisatsiooni soolise palgalõhe, selle võimalike põhjuste ning vähendamise võimaluste kohta.

Stereotüüpsete hoiakute ja segregatsiooni vähendamiseks viiakse lõpule rakenduslik uuring, mille käigus töötatakse välja nügimise põhimõttel sekkumised tööandjatele ning noorte valikuid mõjutavatele ja toetavatele haridustöötajatele, et vähendada soolistest stereotüüpidest kantud tegutsemist, soopõhist diskrimineerimist ja soolist segregatsiooni. Projekti toetatakse osaliselt RITA programmi tegevusest 2 (teadmispõhise poliitikakujundamise toetamine, rahastab Euroopa Regionaalarengu Fond). Soolise segregatsiooni vähendamiseks haridusvalikutes ja tööturul loodusteaduste, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika (nn STEM) ning hariduse, tervishoiu ja hoolekande (nn EHW) valdkondades toetatakse 2021-2027 perioodi struktuurivahenditest haridusasutuste, personaliotsingufirmade ja tööandjate teadmispõhiseid ühistegevusi, tõstetakse ühiskonna ja spetsiifiliste siht- ning sidusrühmade soolise võrdõiguslikkuse alast teadlikkust ning töötatakse välja sooliste stereotüüpide leviku ja segregatsiooni vähenemist toetavad tööriistad.

Riigi osalusega äriühingute ja sihtasutuste juhtorganites naiste osakaalu järkjärguliseks suurendamiseks tehakse muu hulgas isikute pädevust väärtustavaid ja valikuprotsesside läbipaistvust suurendavaid tegevusi. Rakendatakse teavitusmeetmeid, et toetada Riigikogu, kohaliku omavalitsuse ja Euroopa Parlamendi valimistel valimisnimekirjades nn tõmbelukumeetodi rakendamist.

Viakse ellu teavitustegevusi, et suurendada ühiskonna teadlikkust soolisest võrdõiguslikkusest. Eraldi pööratakse tähelepanu soolisest võrdõiguslikkusest teadlikkuse suurendamisele ja soolise võrdõiguslikkuse edendamise valmiduse suurendamisele noorte ning riigi ja kohaliku omavalitsuse poliitikakujundajate ja otsustajate seas. Soodustatakse ka teadlikkuse kasvu ja ühiskondlikke arutelusid tehnoloogia, sh digitehnoloogia arengu mõjust naistele ja meestele ning soolisele võrdõiguslikkusele.

Eri siht- ja sidusrühmade teadlikkuse parandamiseks ja toetamiseks soolisest võrdõiguslikkusest ja selle edendamisest jätkatakse Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) finantsmehhanismide programmi „Kohalik areng ja vaesuse vähendamine“ raames soolist võrdõiguslikkust puudutavat teavet, sh uuringuid ja koolitusmaterjale koondava soolise võrdõiguslikkuse virtuaalse kompetentsikeskuse (võrdsuskeskus) arendamist,

Toetatakse soopõhise statistika ja andmete kättesaadavuse parandamist kõigi ministeeriumide vastutusvaldkondades. 2022. aastal avaldatakse kuuenda elanikkonnauuringu „Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2021“ tulemused.

Jätkub soolise võrdõiguslikkuse nõukogu kui soolise võrdõiguslikkuse küsimustes Vabariigi Valitsusele nõuandva kogu töö toetamine.

308 Poliitikarakendamise toetamine ÜKP fondide meetmetes (SoM)

Soodustatakse ja toetatakse Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika (ÜKP) fondidest rahastatavate tegevuste puhul soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise, sealhulgas ligipääsetavuse põhimõtete arvestamist meetmete väljatöötamisel, rakendamisel, seires ja hindamisel.

Tegevus 1.1.2. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik

Tegevuse eesmärk: Soolise võrdõiguslikkuse seadusest ja võrdse kohtlemise seadusest tulenevate õiguste kaitset puudutava nõustamise teostamine, arvamuse avaldamine diskrimineerimisjuhtumite kohta, seaduste mõju analüüsimine ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise edendamine.

Oodatav tulemus

Oodatavat tulemust aitab oma teenuse kaudu saavutada soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei.

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik on iseseisvalt tegutsev soolise võrdõiguslikkuse seaduse (SoVS) ja võrdse kohtlemise seaduse (VõrdKS) nõuete täitmist jälgiv ning muid seadusega talle pandud ülesandeid täitev sõltumatu ja erapooletu asjatundja. Volinikku teenindab kantselei.

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025
Nende elanike osakaal, kes pöördusid ebavõrdse kohtlemise kogemise korral võrdõigusvoliniku poole, % <i>Allikas: Sotsiaalministeerium, soolise võrdõiguslikkuse monitooring</i>	28% (2016. a)	-	-	-	-

36 Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise õiguste alane kaitse ja edendamine (SVVK)

Teenuse sisuks on soolise võrdõiguslikkuse seadusest ja võrdse kohtlemise seadusest tulenev õiguskaitse alane nõustamine ja koolitamine, arvamuse avaldamine diskrimineerimiskahtlusega juhtumite kohta, seaduste mõju analüüsimine ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise edendamine ja diskrimineerimise ennetamine. Lisaks keskendutakse temaatiliste õigusteatmike väljaandmisele ning teenuste digitaliseerimisele, tehisintellekti kasutuse laienemisest tingitud kaudse diskrimineerimise ennetamisele ning ühiskonna muutumisest tingitud uute olukordade põhiste lahenduste pakkumisele.

Programmi eelarve

Eelarve jaotus	Programmi tegevuse nimetus	Teenuse nimetus	Vastutaja	Meetme nimetus / Aasta			
				Meeste ja naiste võrdse majandusliku sõltumatuse toetamine ning soolise tasakaalu suurendamine kõigil otsustus- ja juhtimistasanditel			
				2022	2023	2024	2025
KULUD	Kokku:			1 389 850	1 280 791	1 060 174	1 051 288
	Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik	Kokku:		613 181	617 730	620 800	624 420
		Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise õiguste alane kaitse ja edendamine	SVVKV	613 181	617 730	620 800	624 420
	Soolise võrdõiguslikkuse valdkonna arendamine	Kokku:		776 669	663 061	439 374	426 868
		Politiikarakendamise toetamine ÜKP fondide meetmetes	SoM	181 981	233 916	10 937	10 937
		Soolise võrdõiguslikkuse valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine	SoM	594 688	429 145	428 437	415 931

Programmi teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavad toetused või teenusekohtade ülalpidamine) ja teenuse osutamisega seotud kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majandamiskulud). Alates 2020. aastast on programmi teenuste kuludes kajastatud ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kulud, mis varem olid planeeritud Sotsiaalministeeriumi valitsemisala tegevuste elluviimise programmi. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia teenust osutab Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus.

Alates 2020. aastast kajastatakse käibemaks programmide üleselt ehk see ei sisaldu enam programmi kuludes, sh teenuste maksumuses. Samuti kajastatakse programmide üleselt ka tulud, kuna riigieelarve seadus ei erista enam tulusid programmide kaupa.

Programmi juhtimiskorraldus

Programmi koostamise korraldus

Soolise võrdõiguslikkuse programmi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon. Soolise võrdõiguslikkuse programmi programmijuht on Sotsiaalministeeriumi sotsiaalala asekanstler. Programmijuhi ülesanne on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava vahelise sidususe tagamine ning infovahetuse korraldamine ja heaolu arengukava juhtkomisjoni kaasamine.

Juhtkomisjoni teenindab tehniliselt Sotsiaalministeeriumi nutika arengu toetamise osakond.

Programmi eelnõu esitatakse hiljemalt iga aasta 15. veebruaril heaolu arengukava juhtkomisjonile arutamiseks. Programmi eelnõu esitatakse Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt iga aasta 1. märtsil. Programmi eelnõu avalikustatakse pärast riigieelarve eelnõu Vabariigi Valitsusele esitamist (hiljemalt 1. oktoobril) Rahandusministeeriumi kodulehel. Programmi kinnitab valdkonna eest vastutav minister pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning pärast seda, kui Vabariigi Valitsus on riigieelarve seaduse § 31 lõike 1 alusel riigieelarve täiendavalt liigendanud. Sotsiaalministeerium avalikustab programmi ministeeriumi kodulehel.

Programmi eelarve koostamisel lähtutakse riigieelarve seadusest ja selle rakendusaktidest. Eelarve sisaldab kõiki allikaid (sh välisvahendeid). Programmi eelarve esitatakse riigieelarve infosüsteemis (REIS), teenuste tase kuluarvestustarkvaras (KAIS).

Programmi tulud, kulud, investeeringud ja finantseerimistingimused kinnitatakse 2021. aasta riigieelarve seadusega. Meetmete eelarved kinnitatakse ministri liigendusega. Programmidevahelised eelarvemuudatused tehakse üks kord aastas vastava aasta riigieelarve seaduse muutmiseks. Struktuurivahenditega seotud muudatusi kajastatakse vahepealsel perioodil toetuse andmise tingimuste käskkirjades.

Kaasamine

Soolise võrdõiguslikkuse programmi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon. Valdakondliku komisjoni tööd juhib Sotsiaalministeerium ja sellesse kuuluvad esindajad kõikidest ministeeriumitest. Lisaks kutsutakse juhtkomitee töös osalema üleriigiliste kohaliku omavalitsuse üksuste liitude esindajad, sotsiaalpartnerite esindajad ning sotsiaalse turvalisuse, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise valdkonnas tegutsevate olulisemate partnerite esindajad. Vajaduse korral moodustatakse programmide koostamiseks ja elluviimise seiramiseks vastava programmi töörühm. Juhtkomitee täpsed ülesanded ja liikmed kinnitatakse valdkonna eest vastutava(te) ministri(te) käskkirjaga.

Seosed teiste tulemusvaldkondadega ja horisontaalsete teemadega

Soolise võrdõiguslikkuse programmi seos heaolu arengukava 2016–2023 teiste programmidega:

- **Tööturuprogramm** keskendub tööturupoliitika kujundamisele ja tööturuteenuste pakkumisele, mille eesmärk on tagada inimeste aktiivsus ühiskonnas ja tööhõivesse suundumine. Need omakorda on tihedalt seotud käesoleva programmi eesmärkidega vähendada soolist segregatsiooni tööturul, toetada naiste ja meeste majanduslikku sõltumatust ning vähendada soolist palgalõhet.
- **Sotsiaalkindlustuse programm** keskendub inimeste toimetuleku parendamiseks hüvitiste ja toetuste maksmisele ning muu materiaalse abi andmisele. Hüvitised, mis on seotud sissetulekuga, on väga otseselt mõjutatud ka palgalõhest, nt pensionite kontekstis. Toetuste

ja hüvitiste skeemide väljatöötamisel ja arendamisel on väga oluline arvestada, kuidas need mõjutavad nii naisi kui mehi ning kuidas need tagavad neile võrdsed võimalused.

- **Hoolekandeprogramm** käsitleb muu hulgas ka hoolduskoormust, vägivalda vähendamise poliitika kujundamist ning ohvritele ja vägivallatsejatele suunatud teenuse osutamist, samuti võrdse kohtlemisega seotud tegevusi, mis on kõik väga tihedalt seotud sooliste stereotüüpidega.

Soolise võrdõiguslikkuse programmi seos teiste arengukavadega:

- **Laste ja perede arengukava 2012–2020** üks eesmärk on luua meestele ja naistele võrdsed võimalused töö-, pere- ja eraelu ühitamiseks.
- **Elukestva õppe strateegia 2020** keskmes on võrdse ligipääsu tagamine haridusele ja soolise tasakaalu tagamine elukestvas õppes osalemiseks. Samuti pöörab elukestva õppe strateegia tähelepanu õpetajate soolise struktuuri parandamisele. Sooliste stereotüüpide mõju vähendamine hariduskäsitluses tagab nii meestele kui naistele paremad võimalused eneseteostuseks.
- **Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030** eesmärk on aidata kaasa meeste ja naiste eeldatava ja tervena elatud eluea pikenemisele, käsitledes muu hulgas ka tervislike eluviiside teemasid. Stereotüüpsed arusaamad naiste ja meeste rollist ühiskonnas ning ajaloolis-kultuuriliselt väljakujunenud soosüsteem kujundavad inimeste suhtumist ka tervisesse ning põhjustavad naiste ja meeste erinevat tervisekäitumist, selle kaudu ka tervist ja eluiga.
- **Vägivalda ennetamise strateegia 2015–2020** keskendub isikutevahelisele vägivallale, sh perevägivallale (lähisuhtevägivallale), seksuaalvägivallale ja inimkaubandusele. Kuigi vägivalla ohvriks võivad sattuda inimesed sotsiaalsest ja kultuurilisest taustast, vanusest ja soost hoolimata, tuleb tõdeda, et registreeritud perevägivallakuritegude puhul on suur osa ohvritest naised ning perevägivalla, seksuaalvägivalla ja inimkaubanduse korral on naistele osaks saanud vägivald sageli raskem ja selle tagajärjed rängemad. Seetõttu pööratakse vägivalla ennetamise strateegias olulist tähelepanu naistevastasele vägivallale.

Seirekorraldus

Soolise võrdõiguslikkuse programmi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon, mille ülesanded on:

- juhtida arengukava ja programmide elluviimist;
- teha programmi koostamisel ettepanekuid;
- osaleda programmi tulemusaruande hindamisel;
- täita EL-i ühtekuuluvuspoliitika perioodi 2014–2020 rakenduskava¹⁷ prioriteetse suuna nr 2 „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“ ja prioriteetse suuna nr 3 „Tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturul väljalangemise ennetamine“ järgmiste meetmete¹⁸ valdkondliku komisjoni¹⁹ ülesandeid:
 - lapsehoiu ja puudega laste hoolekandeteenuste arendamine hoolduskoormuse vähendamiseks;
 - tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused;
 - hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puudega inimeste vajadustele vastavaks;
 - töövõime toetamise skeemi loomine ja juurutamine;
 - tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks²⁰.

¹⁷ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava <http://www.struktuurifondid.ee/rakenduskava/>

¹⁸ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava meetmete nimekiri koos jõustunud õigusaktide ja seletuskirjadega <http://www.struktuurifondid.ee/struktuuritoetuse-seaduse-meetmepohised-oigusaktid-2/>

¹⁹ Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/121062014001>

²⁰ Meetmepõhised õigusaktid <http://www.struktuurifondid.ee/et/oigusaktid/meetmepohised/2014-2020>

Programmi seire toimub vähemalt üks kord poolaastas (veebruaris ja augustis). Sotsiaalministeerium koostab igal aastal programmi rakendamise kohta valdkonna arengukava tulemusaruande. Valdkonna arengukava tulemusaruanne esitatakse Rahandusministeeriumile ja Riigikontrollile riigi majandusaasta koondaruande koosseisu kuuluva tegevusaruande koostamise lähtedokumendina igal aastal hiljemalt 31. maiks. Samal ajal avaldatakse aruanne Sotsiaalministeeriumi kodulehel.